

Konstnärernas Riksorganisation.

Till:

Region Västernorrland, 871 85 Härnösand

E-post: region.vasternorrland@rvn.se

Konstnärernas Riksorganisations yttrande över remiss för regional kulturplan för Västernorrland 2023-2026, diariennr: 21NHU202

Konstnärernas Riksorganisation arbetar aktivt med frågor som rör bild- och formkonstnärernas villkor inom kultursamverkansmodellen och lämnar härmed synpunkter på remissversionen av regional kulturplan för Västernorrland 2023-2026 (dnr: 21NHU202) för våra medlemmars räkning.

Konstnärernas Riksorganisation företräder drygt 3 400 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. I Västernorrlands län har vi 44 medlemmar.

Med vänliga hälsningar

Sara Edström,
riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Anna Norvell,
talesperson för Konstnärernas Riksorganisation i Västernorrlands län

Konstnärernas Riksorganisation
Växel: 08-54 54 20 80
Adress: Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm
E-post: kro@kro.se
Webb: www.kro.se

Kontaktperson:
Jon Brunberg, kulturpolitisk strateg och pressansvarig
Mobil: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Inledning

Kultursamverkansmodellen har medfört ett ökat regionalt bestämmande över kulturpolitiken. Detta innebär fler möjligheter att utveckla förutsättningarna och forma framtiden för det regionala konstlivet. Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor.

Bild- och formkonstnärer är en av de konstnärliga yrkesgrupper som har absolut lägst inkomster. Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars medianinkomst är 24 172 kr i månaden före skatt.¹ Det behövs satsningar som säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd.

Region Västernorrlands kulturplan utgår från både nationella och regionala kulturpolitiska mål. I Regeringsformens första bestämmelse för statskicketts grunder anges att ett av de grundläggande målen för den offentliga verksamheten är den enskildes *kulturella välfärd*. I förhållandet till den enskilde förskriver grundlagen att var och en gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet: *frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor*. Den kulturella välfärden förutsätter att den enskilde konstnären inte bara kan utöva den yttrandefrihet som anges utan också har en reell möjlighet att bedriva sin verksamhet på ett hållbart sätt.²

De nationella kulturpolitiska målen anger att ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling”. Goda ekonomiska och sociala villkor för bild- och formkonstnärerna är en mycket viktig förutsättning för att de kulturpolitiska målen skall kunna uppnås. Utan goda villkor kan de inte vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft, vilket i sin tur påverkar medborgarnas möjligheter att ta del av konst, och den konstnärliga kvalitet som är tänkt att prägla samhällets utveckling.³

Goda villkor är också en förutsättning för att regionerna ska kunna uppfylla sitt särskilda ansvar enligt förordningen om stöd till regional kulturverksamhet (2010:2012) att främja en god tillgång till professionell bild- och formkonst för länets invånare.⁴

Många offentliga verksamheter följer FN:s globala mål Agenda 2030, något som också lyfts i kulturplanen. Vi vill här lyfta Mål 8 under Agenda 2030 som vägledande även för goda villkor för bild- och formkonstnärer: “Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt och är en positiv kraft för hela planeten”.⁵

¹ Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* (2016), tabell 20.

² Sveriges riksdag, *Regeringsformen*, 1 kap. 2 §; 2 kap. 1 §.

³ Kulturrådet, *De nationella kulturpolitiska målen*, <<https://www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/>>, hämtad 2022-02-25.

⁴ Sveriges riksdag, *Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*, §8.

⁵ UNDP, *Globala målen*, <www.globalamalen.se>, Mål 8, hämtad 2022-02-15.

Synpunkter på kulturplanen

Övergripande synpunkter på remissutgåvan

Vårt övergripande intryck av regional kulturplan för Västernorrland 2023-2026 är att planen är grundligt förankrad och framåtsyftande. Vi ser positivt på ambitionen att stärka det existerande konstlivet. Särskilt positivt är de väl argumenterade skrivningarna kring principen om armlängds avstånd och vikten av konstnärlig frihet.

Kulturplanen är dock mycket kortfattad och flera frågor med stor vikt för våra medlemmar lämnas endera helt okommenterade eller obesvarade.

Avsnittet 'Målområden'

I avsnittet Målområden (sid 8) framgår att det finns en stor insikt om vikten av goda arbets- och avtalsvillkor för kulturskapare i länet: "För att säkerställa goda förutsättningar behöver vi stärka kunskapen kring arvoden, kollektivavtal inom kultursektorn och upphovsrättsliga frågor." Det är glädjande att vikten av arbetsvillkor artikuleras så tydligt.

För bild- och formkonstnärer är det en stor utmaning att de inte får betalt för den arbetstid de lägger ner före, under och efter en utställning. Ett viktigt steg är att tydligt prioritera detta i regionens egen budget, vilket i sin tur skapar förutsättningar för Kulturrådet att skjuta till mer medel.

På grund av bild- och formkonstnärernas, och andra konstnärgruppers, mycket låga inkomster tycker vi att det är mycket viktigt att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man ska sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agera förebildligt när det gäller arvodering, så att inte bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare arbetar gratis åt regionen eller de verksamheter som regionen stöttar.

Avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) reglerar ersättningar till bild- och formkonstnärer vid utställningsuppdrag. Avtalet är bindande för statliga aktörer men skall vara vägledande för alla utställningsarrangörer med offentlig finansiering och är i dag branschpraxis. Tyvärr får många utställande konstnärer trots detta sällan ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning). Detta är oacceptabelt.

Därför är det också av största vikt att det skrivs in i strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet ska följas.

Varken MU-avtalet, enprocentsregeln eller det nya upphovsrättsdirektivet, som implementeras i svensk lag under 2022-2023, nämns i avsnittet Principer och verktyg (sid 12). Vi ser det som lämpligt att Region Västernorrland här tydligt statuerar att man förbinder sig att leva upp till dessa avtal och principer, och även verka för att de används av andra aktörer inom regionen.

Avsnittet 'Bild- och form' (s. 17)

Professionell bild- och formverksamhet

De kommande tre årens kulturplan är betydligt mer kortfattad än den föregående. Det förklarar förmodligen varför flera av de verksamheter som där lyfts fram som viktiga inte alls nämns, men lämnar också flera viktiga frågor obesvarade.

- I Kulturplan för Västernorrland 2019-2022 anges det att arbetsvillkor för regionens professionella bild- och formkonstnärer har undersökts genom intervjuer. ”Utifrån dessa tas en handlingsplan fram.” Vi efterlyser skrivningar kring hur denna handlingsplan ser ut och vad den framgent innebär för regionens professionella bild- och formkonstnärer.
- I Kulturplan för Västernorrland 2019-2022 anges att ”en analys och kartläggning ska göras av hur MU-avtalet och enprocentsregeln konkret ska kunna implementeras i hela regionen utifrån dess specifika förutsättningar.” I Kulturplan för Västernorrland 2023-2026 saknar vi konkreta skrivningar kring dessa avtal och principer. Hur ser nuläget ut? Hur arbetar Region Västernorrland för denna implementering?
- I 2019-2022 års kulturplan anges att ”Regionen ska uppmuntra och stärka sociala utbyten och kompetenshöjande utbildningsmöjligheter. Här ska även den residensverksamhet som påbörjat vidareutvecklas”. AIRY, Artists in Residence Västernorrland, nämns vidare som ett ”viktigt utvecklingsområde”. Vi undrar vad ansatsen är för år 2023-2026 vad gäller residensverksamhet och möjligheter till nationellt och internationellt utbyte för bild- och formkonstnärer verksamma i regionen?
- Utöver att vi efterlyser skrivningar kring den handlingsplan som skulle tas fram under kulturplanperioden 2019-2022 ser vi också gärna att Region Västernorrland tar fasta på rollen att stärka och bredda bildkonstens ställning i länet genom att stötta kommunerna att ta fram egna handlingsplaner för bild- och formverksamhet. Regionen kan här ta stöd i manualen ”Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik” som Konstnärernas Riksorganisation har tagit fram. I den finns goda exempel från hela landet, och metoder, tips och checklistor för en bra konstpolitik. Manualen kan mycket väl användas som grund för utbildningar och workshops i syfte att utveckla strategier och handlingsprogram för bild- och formkonsten.⁶

Utställningsmöjligheter

Konsttidningen *Volym* är ett utmärkt exempel på hur en region kan verka för att regionalt synliggöra privata och kommunala utställningsarrangörer och aktuella frågor inom regional bild- och formkonst, något som främjar samtidskonstens utveckling i Västernorrland. Vi vill understryka hur viktig denna funktion är.

Konstnärernas Riksorganisation ser också positivt på *Triennalen*, som arrangeras första gången 2022 i samarbete mellan Konstfrämjandet Västernorrland, Västernorrlands museum och Konstkonsulentverksamheten i Västernorrland. Att utställningen pågår en längre tid och på många platser i regionen är helt rätt. Fler av regionens invånare nås därmed av bild- och formkonst och fler konstnärer kan verka lo-

⁶ Konstnärernas Riksorganisation, *Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik* (2018), <<http://kro.se/rapporter/sa-kan-kommunen-kvalitetssakra-sin-konstpolitik-2017>>.

kalt. Vi rekommenderar att Triennalen görs till ett permanent, återkommande evenemang och att regionen tar en ledande roll i arbetet med den och finansieringen av den.

Region Västernorrland saknar en större och mer renodlad institution för visning av samtida bild- och formkonst med ett samordnande uppdrag. Från Konstnärernas Riksorganisations perspektiv är det tydligt att regionen borde satsa på en egen, permanent konsthall dedikerad för samtidskonst. En sådan satsning skulle kunna lyfta konstlivet i länet rejält. Det skulle stärka infrastrukturen för den samtida konsten och möjliggöra för fler yrkesverksamma konstnärer att etablera sig i länet, både i stad och på landsbygden, något som skapar positiva bieffekter även på övriga näringar. Det är också något som ger förutsättningar för ökat statligt stöd.

I väntan på det är samverkan mellan regionen, kommunerna och aktörerna inom bild- och formområdet extra viktig. Här ser vi att regionens konststrateger och Konst Västernorrland utför ett mycket värdefullt arbete. Konstnärernas Riksorganisation vill trycka på vikten av att regionen riktar verksamhetsstöd till konstnärsdrivna gallerier och mötesplatser, samt projektstöd för tillfälliga visningsplatser.

MU-Avtalet

I Kulturplan för Västernorrland 2019-2022 anges att ”en analys och kartläggning ska göras av hur MU-avtalet och enprocentsregeln konkret ska kunna implementeras i hela regionen utifrån dess specifika förutsättningar.”

I Kulturplan för Västernorrland 2023-2026 saknas skrivningar kring detta. Hur ser nuläget ut? Hur arbetar Region Västernorrland för denna implementering under den kommande treårsperioden?

Avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) reglerar ersättningar till bild- och formkonstnärer vid utställningsuppdrag. Avtalet är bindande för statliga aktörer men skall vara vägledande för alla utställningsarrangörer med offentlig finansiering och är i dag branschpraxis. Tyvärr får många utställande konstnärer trots detta sällan ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning). Detta är oacceptabelt. Därför är det också av största vikt att det skrivs in i strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet skall följas.

Kulturrådets översyn av MU-avtalet från 2021 visar att hela 93% av de utställningsarrangörer som har regioner som huvudman uppger att de följer MU-avtalet. Där emot finns det försvinnande få regionala utställningsarrangörer som gör utställningar med samtidskonst. Bara 19 regionala utställningsarrangörer i hela landet bedömdes ha utställningar med samtidskonst och därför vara av intresse i Kulturrådets undersökning, att jämföra med 163 kommunala utställningsarrangörer.⁷

I Kulturrådets översyn blir det tydligt att kommuner och det ideella konstlivet står för merparten av utställningsmöjligheterna i landet men att de varken har tillräckliga resurser för att producera utställningar eller betala skäliga ersättningar. 76% av kommunala utställningsarrangörer säger sig följa MU-avtalet, men 44% betalar bara den obligatoriska utställningsersättningen och hela 86% uppger att de alltid eller ofta bara avtalar om miniminivåer för utställningsersättning. Det innebär att många utställande konstnärer sällan får ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning).

⁷ Kulturrådet, *MU-avtalet*, rapport (2021), s. 10,13-14.

Med tanke på att kommunerna och det ideella konstlivet står för mycket av utställningsverksamheterna i regionerna anser vi att regionerna i hela landet bör arbeta för att hitta lösningar för att kunna betala skäliga ersättningar i samband med utställningsuppdrag, i samverkan med stat, kommuner och det lokala konstlivet.

Vi pekar gärna på Region Västra Götaland som en nationell förebild eftersom regionen har insett att det är orimligt att konstnärer ska arbeta gratis och därför 2017 i ett första steg satsade 1 miljon kronor extra för att finansiera medverkansersättning hos 10 utställningsarrangörer. I deras kulturplan för 2020-2023 står: ”För att göra Västra Götaland till en attraktiv produktionsplats för samtida konst har kulturnämnden successivt ökat stödet för medverkans- och utställningsersättning (MU-ersättning) till konstinstitutioner med regionala uppdrag”.⁸

På Konstnärernas Riksorganisations hemsida finns 17 skäl för att, vid sidan av de grundläggande principerna om skäliga avtalsvillkor, tillämpa MU-avtalet för att konstnärerna ska få skäliga ersättningar. På hemsidan finns också praktiska verktyg såsom mallar för avtal och budgetering för konstnärers medverkansersättning, tabeller för utställningsersättning, med mera.⁹

Konstnärernas Riksorganisation har också nyligen tagit fram rekommendationer för formgivningsuppdrag som ger stöd och råd till både formgivare och uppdragsgivare i förberedelse och genomförande av formgivningsuppdrag.¹⁰

Konstnärernas Riksorganisation föreslår att Region Västernorrland:

- utarbetar en åtgärdsplan för att säkerställa att avtalet för Medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) alltid tillämpas för bild- och formkonstnärer som ställer ut i länet och att konstnärer alltid får ersättning för det arbete de lägger ner före, under och efter utställningar.
- skapar en MU-pott för medverkans- och utställningsersättning som även kommunala och ideella utställningsarrangörer kan söka medel ur.

Armlängds avstånd och konstnärlig frihet

Vi tycker det är utmärkt att Region Västernorrland i kulturplanen understryker vikten av armlängds avstånd och konstnärlig frihet. Vi vill också påpeka vikten av att respekten för armlängdsprincipen skrivs in i regionala riktlinjer. Vi följer noga utvecklingen då denna fråga är starkt närvarande för många av våra medlemmar i deras vardag och vi kan inte nog understryka vikten av att armlängds avstånd mellan konsten och politiken tillämpas.

Myndigheten för kulturanalys konstaterade i sin rapport ”Så fri är konsten” från 2021 att principen om armlängds avstånd är inte möjlig att fullt ut tillämpa på regional och kommunal nivå. ”Organisatoriskt saknas det skydd mot politiskt inflytande

⁸ VGR, pressmeddelande, <<https://www.pressmachine.se/pressrelease/view/vastra-gotalandsregionen-miljonsatsar-starker-mu-avtalet-26333>>, hämtad 2022-02-25 ; VGR, *Kulturplan 2020-2023*, s. 25.

⁹ Konstnärernas Riksorganisation, 17 skäl för kommuner, regioner och arrangörer att tillämpa MU-avtalet, <<http://kro.se/rapporter/17-skal-for-kommuner-regioner-och-arrangorer-att-tillampa-mu-avtalet/>>.

¹⁰ Konstnärernas Riksorganisation, Rekommendationer för formgivningsuppdrag, <<https://www.kro.se/rapporter/rekommendationer-f%C3%B6r-formgivningsuppdrag/>>.

över konstnärligt innehåll som armlängdsprincipen förutsätter”.¹¹ Därför är det oerhört viktigt att skyddet för den konstnärliga friheten och principen om armlängdsavstånd skrivs in i regionala riktlinjer och styrdokument.

På sid 235 i sin rapport rekommenderar Myndigheten för kulturanalys ”Att regioner, men även kommuner i olika utsträckning, tydliggör sin hållning i frågor om konstnärlig frihet. I detta sammanhang bör de avstå från uppdrag, kriterier och satsningar som anger efterfrågade samhällseffekter eller särskilda ämnen eller perspektiv i det konstnärliga innehållet. I relation till principen om armlängdsavstånd bör regioner och kommuner i större utsträckning använda sig av externa sakkunniga i bedömningsprocesser”. Vi instämmer i detta.

Den offentliga konsten

Enprocentsregeln har tillämpats av Region Västernorrland sedan 1965. Vi bedömer regionens arbete inom området som ambitiöst, något som framgår genom ”Riktlinjer för hantering av offentlig konst vid Region Västernorrland”.

Den offentliga konsten är ett av de mest demokratiska konstnärliga uttryck vi har och innebär en unik möjlighet att upphandla konst av hög kvalitet som görs tillgänglig för invånarna. Därför bör regionen i dialog med kommunerna erbjuda verktyg som säkerställer att kulturen och konsten finns med i samhällsplaneringen och byggelseutvecklingen i hela regionen. Kommunerna kan till exempel med fördel skriva in enprocentsregeln i markanvisningarna. På så sätt delas ansvaret för de konstnärliga gestaltningarna mellan allmännyttiga bolag och privata exploatörer vilket borgar för konkurrensneutralitet mellan bolagen och att invånarna får likvärdig tillgång till offentlig konst. Det bidrar till att öka kvaliteten i livsmiljöerna och skulle göra hela Region Västernorrland intressantare att bo i, verka i och att besöka.

Vid stora byggprojekt bör regionen överväga möjligheten att avsätta en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i delar av regionen där det inte byggs lika mycket.

Konstnärernas Riksorganisation har utarbetat nya rekommendationer för konstnärliga gestaltungsuppdrag som både beställare och konstnärer kan använda för att identifiera och undvika sådant som kan orsaka problem. Rekommendationerna lyfter sådant som kan vara bra att tänka igenom i gestaltungsprocessens olika faser, från förberedelse till offentlig upphandling, genomförande och förvaltning. Här avhandlas allt från upphandlingar, konstkonsulenter och bygglov till budgetering och armlängdsavstånd.¹²

Gestaltad livsmiljö

Propositionen ”Politik för gestaltad livsmiljö” (Prop. 2017/18:110) presenterades i februari 2018. Politiken tar här ett helhetsgrepp på den ”gestaltade livsmiljön” vilket också inbegriper offentlig konst. Det politiska målet slår fast att:

”...arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska, enligt politiken,

¹¹ Myndigheten för Kulturanalys, *Så fri är konsten – Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten, Rapport 2021:1*, s. 11.

¹² Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltungsuppdrag (2021)*, <<http://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>>.

ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspelar och berikar varandra.”¹³

Kulturplanen för Västernorrland 2023-2026 tar upp gestaltad livsmiljö i översiktliga ordalag. Vi vill framhålla att det är av yttersta vikt att tillse att bild- och formkonstnärernas arbets- och avtalsvillkor tillgodoses och att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas inom politikområdet gestaltad livsmiljö. Kulturplanen anger (sid 18) att det ska utvecklas i samverkan med kommuner och andra aktörer. Konstnärernas Riksorganisation och våra regionala företrädare är lämpliga att involveras som samtalspart och remissinstans i det arbetet.

Infrastruktur för konstnärlig produktion

Resurscentrum för bild och form

Region Västernorrland har anställda konststrateger som arbetar med att utveckla verksamheter och stötta både kommuner och det regionala kulturlivet. Regionen har också en uppskattad stödfunktion för professionella bild- och formkonstnärer och för det professionella bild- och formfältet i form av Konst Västernorrland.

Region Västernorrland genomförde 2012-2015 ett pilotprogram för Resurscentrum Konst. Även projektet Grannar (2020-2023), ett samarbete mellan de fyra konstnärsdrivna kollektivverkstäderna i Västernorrland, har varit ett forum för att utveckla goda idéer och samarbeten. Risken när verksamhet av det här slaget bedrivs som projekt är att man förlorar de erfarenheter och den kunskap som byggs upp under projekttiden.

Konstnärernas Riksorganisation föreslår därför att Region Västernorrland tar fasta på möjligheten att skapa ett permanent resurscentrum för bild- och formkonsten med uppdrag att stärka infrastrukturen och förutsättningarna för konstnärer i länet.

Flera regioner i Sverige har valt att satsa på sådana resurscentrum för bild och form, som Konst i Blekinge, Resurscentrum för Konst i Norrbotten och Konst i Halland. Även i Region Västmanland pågår ett arbete med att inrätta ett resurscentrum för bild och form vars verksamhet startar hösten 2022.

Ateljéer och andra produktionsplatser

Ett levande konstliv i en region kräver inte bara platser att visa konst på utan också att det finns adekvata produktionslokaler, som ateljéer och kollektivverkstäder till hyror som professionella bild- och formkonstnärer med låga inkomster har råd med.

I Kulturplan för Västernorrland 2023-2026 nämns vare sig ateljéer eller kollektivverkstäder. Vi vill att det tillförs skrivningar som tydliggör Regionens ambition och avsikter inom området.

Vi ser positivt på att Region Västernorrland stöder kollektivverkstäderna ekonomiskt men efterlyser också en genomlysning av behovet av individuellt riktat ateljéstöd för att göra det möjligt att bo och verka som konstnär inom hela Region Västernorrland.

¹³ Boverket, *Politik för gestaltad livsmiljö*, <<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/>>.

Det handlar både om tillgång till lokaler och om finansiering. I vissa kommuner (Stockholm, Uppsala, Värmdö) finns i dag ett individuellt ateljéstöd. Andra kommuner (Göteborg) har reglerad hyra för kultur- och föreningslivet.

Vi vill också se att ateljéer och andra konstnärliga produktionsplatser får en naturlig plats i stads- och samhällsplaneringen. I vår rapport "Ateljéerna i Sverige" kan ni läsa mer om bild- och formkonstnärers arbets- och produktionslokaler.¹⁴

Digitaliseringen och upphovsrätten

På sid 9-10 står att "Vi behöver fortsatt utveckla den digitala kompetensen för en jämlik tillgång till information och kunskap samt för möjlighet till eget skapande och deltagande i konst- och kulturlivet. Kulturaktörerna behöver fortsatt stärka kompetensen inom digital förmedling och tillgängliga produktioner."

Här belyser Kulturplan för Västernorrland 2023-2026 det viktiga faktum att tillgängligheten till det digitala landskapet varierar och att det är något som måste bemötas av såväl demokratiska som konkurrensmässiga skäl.

Vi saknar dock skrivningar kring digital upphovsrätt, ett fält där kompetensen också måste genomlysas till följd av de stora förändringar som är i görningen. Under 2022-2023 kommer det så kallade upphovsrättsdirektivet (DSM-direktivet) att implementeras i svensk lag och Konstnärernas Riksorganisation bevakar de nya reglernas tillämpning vad avser kraven på skäligen ersättning för upplåtelser av upphovsrätt och samarbetar med Bildupphovsrätt för att säkerställa att det skrivs strategiska avtal gällande bildlicenser för bild- och formkonst.

Regionens satsningar på digitaliseringens möjligheter bör därför även inkludera kunskap om upphovsrätten och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Vi uppmanar därför regionen att stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, samt rekommenderar att både regionen och kommunerna skriver licensavtal med Bildupphovsrätt.

¹⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *Ateljéerna i Sverige* (2021), <<http://kro.se/rapporter/ateljeerna-i-sverige/>> .

Sammanfattning av förslag

Här nedan sammanfattar vi några av våra förslag i punktform. Vi hoppas att Region Västernorrland tar till sig dem och arbetar in dem i den slutliga versionen av kulturplanen.

Konstnärernas Riksorganisation föreslår att:

- regionen lägger till skrivningar kring hur den handlingsplan som föreslogs i 2019-2022 års kulturplan ser ut och vad den framgent innebär för regionens professionella bild- och formkonstnärer.
- det läggs till skrivningar om hur ansatsen är för år 2023-2026 vad gäller residentsverksamhet och möjligheter till nationellt och internationellt utbyte för bild- och formkonstnärer verksamma i regionen
- skyddet för den konstnärliga friheten och principen om armlängds avstånd skrivs in i regionala styrdokument.
- bild- och formkonstnärernas arbets- och avtalsvillkor tillgodoses och att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas inom politikområdet gestaltad livsmiljö.
- regionen att stödjer intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet
- regionen och kommunerna skriver licensavtal med Bildupphovsrätt.
- regionen agerar förebildligt när det gäller arvodering, så att inte bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare arbetar gratis åt regionen eller de verksamheter som regionen stöttar
- regionen anslår medel till en MU-pott som öronmärks för skäligen arviden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.
- att regionen satsar på en egen, permanent konsthall dedikerad för samtidskonst.
- det skrivs in i kulturplanen att regionen särskilt prioriterar att arbeta för goda villkor för bild- och formkonstnärer som är verksamma i regionen under kulturplaneperioden.
- regionen erbjuder verktyg till kommunerna som säkerställer att kulturen och konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.
- regionen överväger möjligheten att inom stora byggprojekt avsätta en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i delar av regionen där det inte byggs lika mycket.
- regionen gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar för bild- och formsektorn och anslår medel för riktade näringsbidrag till ateljéföreningar, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet.